

Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΠΛΑΤΥ ΚΑΙ Η ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΡΚΑΣ

Η κοιλάδα του ποταμού Πλατύ βρίσκεται ανάμεσα στα χωριά Καμινάρια και Μηλικούρι, στα σύνορα του διαμερίσματος Μαραθάσας με το δάσος Πάφου. Είναι κατάφυτη από πλατάνια, πεύκα, σκλεδρα και πολλά άλλα δέντρα και πυκνή βλάστηση, που την καθιστούν μία από τις πιο όμορφες περιοχές της Κύπρου. Διασχίζεται από το ομώνυμο ποτάμι, παραπόταμο του Διαρίζου, που ρέει σχεδόν καθόλη τη διάρκεια του χρόνου, στα νερά του οποίου, στα παλαιότερα χρόνια, υπήρχαν πολλά χέλια και καβούρια. Καταστράφηκαν, όμως, όταν χρησιμοποιήθηκαν διάφορες τοξικές ουσίες για την καταπολέμηση των εντόμων, που διαβιούσαν στα ποτάμια, στα πλαίσια της προσπάθειας για την καταπολέμηση της ελονοσίας.

Σύμφωνα με την παράδοση, στην ευρύτερη περιοχή του Πλατύ υπήρχαν επτά μικροί οικισμοί, οι οποίοι διαχωρίστηκαν σε δύο μεγαλύτερους, τον Πάνω και Κάτω Πλατύ, και περιελήφθησαν, στα χρόνια της Ενετοκρατίας (1489-1571), στο φέουδο της Βασιλικής Μαραθάσας¹. Ονόματα κατοίκων τους αναφέρονται σε σχετική καταγραφή που έγινε το 1549, όπου αναγράφονται επίσης κάτοικοι από τα γειτονικά χωριά Αγρός, Άγιος Γεώργιος - εγκαταλελειμμένα σήμερα-, Τρεις Ελιές και Μηλικούρι².

Ο Πάνω και Κάτω Πλατύς φαίνεται ότι σε κάποια χρονική περίοδο, ίσως στα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας, αποτέλεσαν ένα ενιαίο σύμπλεγμα με την κοινή ονομασία Πλατύς. Το χωριό υπήρχε τουλάχιστον

μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα, αφού στους Κώδικες Α' και Β' της Μητροπόλεως Κυρηνείας, των ετών 1763 και 1773 αντιστοίχως, σημειώνονται τα σκεύη και τα εκκλησιαστικά βιβλία του ναού του Αγίου Μηνά, ενώ γίνεται αναφορά και σε ένα δεύτερο ναό, που ήταν αφιερωμένος στον Άγιο Ανδρόνικο³. Αμφότεροι είναι σήμερα ερειπωμένοι, η δε προσκυνηματική εικόνα του Αγίου Μηνά από τον ομώνυμο ναό, «το εγκαίνιο», διαφυλάχθηκε από τους βοσκούς της περιοχής και τοποθετήθηκε στα νεότερα χρόνια στο εικονοστάσιο του ναού του Αγίου Γεωργίου στο Μηλικούρι⁴.

Στην περιοχή υπήρχαν επίσης άλλοι δύο ναοί, που ήταν αφιερωμένοι στον Άγιο Γεώργιο τον Τροπαιοφόρο και τον Άγιο Αββακούμ, ένα τοπικό Άγιο της Κύπρου, ο οποίος ασκήτευσε στην Καλαμιθάσα, κοντά στο χωριό Φτερικούδι της επαρχίας Λευκωσίας. Κατέπεσαν όμως και αυτοί σε ερείπια πριν από πολλά χρόνια, ίχνη των οποίων σώζονται μέχρι τις μέρες μας.

Στην περιοχή του Πλατύ υπήρχε επίσης και η ερειπωμένη σήμερα Μονή της Παναγίας της Αγρίας ή Αγίας Αρκάς, όπως την αποκαλούν οι κάτοικοι. Η Μονή αυτή βρίσκεται σε δύσβατη τοποθεσία κοντά στο χωριό Μηλικούρι, στα γεωγραφικά όρια του οποίου ανήκει. Η δε ονομασία της σχετίζεται με τους γύρω αγρούς και την πλούσια βλάστησή τους και όχι με τα «άρκα» μέρη, δηλαδή την ΊάγριαΜ και απρόσιτη τοποθεσία, όπως επικράτησε να υποστηρίζεται από την τοπική παράδοση⁵. Σε αυτήν ανή-

¹ L. de Mas Latrie, *Histoire de l'île de Chypre sous le règne des Princes de la maison de Lusignan*, v. III, Paris 1855, σ. 506· Κωστή Κοκκινόφτα, *Άγιος Δημήτριος Μαραθάσας*, Λευκωσία 2007, σ. 18-19.

² Brunehilde Imhaus, «Un document demographique et fiscal venitien concernant le Casal du Marethasse (1549)», *Μελέται και Υπομνήματα* 1(1984)414-425.

³ Νεοκλή Κυριαζή, «Ναογραφία Μαραθάσας, Χωριών Λεμιθού», *Κυπριακά Χρονικά* 10(1934)76-77· Του ίδιου, «Ναογραφία Μα-

ραθάσας, Τρεις Ελιές», *Κυπριακά Χρονικά* 10(1934)201.

⁴ Κωστή Κοκκινόφτα, *Χωριά και Μοναστήρια της Νότιας Μαραθάσας*, Λευκωσία 1995, σ. 167, όπου καταγράφηκε σχετική μαρτυρία του ιερέα της κοινότητας Παναγιώτη Πολυδώρου (καλοκαίρι του 1990). Ωστόσο, ο Κυριαζής αναφέρει, μάλλον λανθασμένα, ότι η εικόνα του Αγίου Μηνά προέρχεται από τον ναό του Αγίου Ανδρόνικου. Βλ. Νεοκλή Κυριαζή, «Ναογραφία Μαραθάσας, Χωριών Λεμιθού», *ό.π.*, σ. 76.

⁵ Για τη Μονή της Παναγίας της Αγρίας βλ. Αθανάσιου Παπα-

καν αρκετά χειρόγραφα, που χρονολογούνται στον 10ο-12ο αιώνα και σήμερα φυλάσσονται στην Εθνική Βιβλιοθήκη του Παρισιού, γεγονός που πιθανολογεί την ίδρυσή της κατά τη Μέση Βυζαντινή περίοδο⁶. Ίσως, όμως, και να μεταφέρθηκαν στη Μονή σε μεταγενέστερο χρόνο, γι' αυτό και θεωρείται, ότι η πρώτη σαφής αναφορά για τη λειτουργία της προέρχεται από απόγραφο χειρογράφου, που χρονολογούνται στις αρχές του 15ου αιώνα, όπου αναγράφεται πως ήταν «βίβλος μονής Αγρίας»⁷.

Η Μονή της Παναγίας της Αγρίας αναφέρεται και σε έγγραφο του έτους 1660, που φυλάσσεται στο Αρχείο της Μονής Κύκκου, από όπου πληροφορούμαστε ότι ο μοναχός «του μοναστηρίου που βρισκόταν κοντά στην τοποθεσία Αγρία», Μητροφάνης, εξασφάλισε άδεια από το Ιεροδικείο για να επιδιορθώσει τα μοναστηριακά κτίρια, επειδή κινδύνευαν να καταρρεύσουν⁸. Ίσως η μαρτυρία αυτή να συνένευνε, ώστε η Μονή της Αγίας Αρκάς να θεωρηθεί από μερικούς συγγραφείς, ότι υπήρξε Μετόχιο της Μονής Κύκκου, κάτι που, όμως, δεν μαρτυρείται από τις υπάρχουσες πηγές.

Για τη λιγοστή κτηματική περιουσία της και την οικονομική κατάστασή της στα χρόνια της Τουρκοκρατίας περιλαμβάνεται σχετική μαρτυρία στους δύο προαναφερθέντες Κώδικες της Μητροπόλεως Κυρηνείας, από όπου πληροφορούμαστε ότι αρκετά από τα βιβλία και τα εκκλησιαστικά σκεύη της φυλάσσονταν την περίοδο αυτή από τον παπά Γεώργιο των Καμιναριών⁹. Μερικά χρόνια αργότερα, ο Ηγούμενος Κύκκου (1776-1811) Με-

λέτιος Β' δώρισε στη Μονή της Αγίας Αρκάς ένα ευαγγέλιο του έτους 1776, το οποίο, στα νεότερα χρόνια, μεταφέρθηκε στον ναό του Αγίου Γεωργίου στο Μηλικούρι¹⁰. Η τελευταία μαρτυρία για τη λειτουργία της προέρχεται από τον Αρχιμανδρίτη Κυπριανό, το 1788, ο οποίος την περιλαμβάνει ανάμεσα στις Μονές, που υπάγονταν τότε στη Μητρόπολη Κερύνειας¹¹. Στη συνέχεια, μάλλον στα τέλη του 18ου αιώνα, εγκαταλείφθηκε και ερημώθηκε, η δε προσκυνηματική εικόνα της, που είναι αφιερωμένη στην Παναγία την

Αγριώτισσα και ανάγεται στο έτος 1523, μεταφέρθηκε στον ναό του Αγίου Γεωργίου στο Μηλικούρι¹².

Η επόμενη μαρτυρία για τη Μονή της Αγίας Αρκάς ανάγεται στο έτος 1845, οπότε ο Μητροπολίτης Κυρηνείας (1844-1851) Χαρίτων δώρισε την ακαλλιέργητη γη που την περιβάλλει στη Μονή Κύκκου, για να χρησιμοποιείται «για τη βοσκή των προβάτων», τα οποία διατηρούσε σε στάνες στην περιοχή¹³. Τελικά το καθολικό και τα μοναστηριακά της κτίρια καταστράφηκαν ολοσχερώς από μεγάλη πυρκαγιά, που ξέσπασε γύρω στο 1878¹⁴. Στην κατάσταση αυτή παρέμεινε μέχρι τη δεκαετία του 1920, οπότε ο Μητροπολίτης Κυρηνείας (1917-1947) και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Κύπρου (1947-1950) Μακάριος Β' διεκδίκησε δικαστικώς από το Δασονομείο και πέτυχε την παραχώρηση στη Μητρόπολη έκτασης γης 30 στρεμμάτων. Ακολούθως, ανοικοδόμησε, το 1926, το καθολικό της και ένα από τα κελλιά της¹⁵, που αμφότερα κατέπεσαν, όμως, στα τέλη της Αγγλοκρατίας και τις αρχές της Ανεξαρτησίας, και πάλιν σε ερείπια. ■

γεωργίου, «Αρκάς Αγίας εκκλησία», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 2ος, Λευκωσία 1985, σ. 290· Κωστή Κοκκινόφτα, *Χωριά και Μοναστήρια της Νότιας Μαραθάσας*, δ.π., σ. 189-190· Σέργιου Κυκκώτη - Γεώργιου Παναγή, «Η Ιερά Μονή Παναγίας Αγρίας», *Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου* 3(1996)149-161· Κωστή Κοκκινόφτα, «Τα Μοναστήρια της Ιεράς Μητροπόλεως Μόρφου», στον τόμο: *Λευκής Μιχαηλίδου (επιμ.), Ιερά Μητρόπολις Μόρφου. 2000 χρόνια Τέχνης και Αγιότητα*, Λευκωσία 2000, σ. 187.

⁶ Costas Constantinides - Robert Browning, *Dated Greek Manuscripts from Cyprus to the year 1570*, Nicosia 1993, σ. 182, όπου γίνεται αναφορά σε έξι χειρόγραφα του 10ου-12ου αιώνα και σε ένα του 14ου αιώνα, τα οποία ανήκαν στη Μονή της Αγίας Αγρίας.

⁷ Αθανάσιου Παπαγεωργίου, «Αρκάς Αγίας εκκλησία», δ.π., σ. 290.

⁸ Ιωάννη Θεοχαρίδη, *Οθωμανικά έγγραφα (1572-1839)*, τ. Αα, Λευκωσία 1993, σ. 137.

⁹ Νεοκλή Κυριαζή, *Τα μοναστήρια εν Κύπρω*, Λάρνακα 1950, σ. 12· Του ιδίου, «Ναογραφία Μαραθάσας. Χωρίον Λεμίθου», δ.π., σ. 79-80.

¹⁰ Ο Κυριαζής αναφέρει, λανθασμένα, ότι το ευαγγέλιο αυτό είχε μεταφερθεί στον ναό της Παναγίας στη Λεμύθου. Βλ. Νε-

οκλή Κυριαζή, *Τα μοναστήρια εν Κύπρω*, δ.π., σ. 11· Του ιδίου, «Ναογραφία Μαραθάσας. Χωρίον Λεμίθου», δ.π., σ. 78. Ωστόσο, οι Σέργιος Κυκκώτης και Γεώργιος Παναγή εντόπισαν το ευαγγέλιο στον ναό του Αγίου Γεωργίου στο Μηλικούρι. Βλ. Σέργιου Κυκκώτη - Γεώργιου Παναγή, «Η Ιερά Μονή Παναγίας Αγρίας», δ.π., σ. 151.

¹¹ Αρχιμανδρίτη Κυπριανού, *Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου*, Βενετία 1788, σ. 393, όπου αναφέρεται ως «Αγία Αργία».

¹² Για την εικόνα αυτή και το κάλυμμά της βλ. Χριστόδουλου Χατζηχριστοδούλου, «Παναγία Οδηγήτρια, 1523», στον τόμο: *Λευκής Μιχαηλίδου (επιμ.), Ιερά Μητρόπολις Μόρφου*, δ.π., σ. 296· Στυλιανού Περγίδη, «Το κάλυμμα της Παναγίας Αγρίας», στον τόμο: *Χρύσας Μαλτεζού, (επιμ.), Πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου Κύπρος - Βενετία. Κοινές ιστορικές τύχες*, Αθήνα 1-3 Μαρτίου 2001, Βενετία 2002, σ. 337-345.

¹³ Νεοκλή Κυριαζή, «Ναογραφία Μαραθάσας. Χωρίον Λεμίθου», δ.π., σ. 79.

¹⁴ Λοΐζου Φιλίππου, «Η Μονή του Μέσα Ποταμού», *Πάφος* 9(1944)19· Νεοκλή Κυριαζή, *Τα μοναστήρια εν Κύπρω*, δ.π., σ. 13.

¹⁵ Νεοκλή Κυριαζή, *Τα μοναστήρια εν Κύπρω*, δ.π., σ. 13· Του ιδίου, «Ναογραφία Μαραθάσας. Χωρίον Λεμίθου», δ.π., σ. 78.